

ks. Wacław Depo, Radom

NA DWÓCH SKRZYDŁACH KU BOGU

1. Kontekst wydania encykliki

W przeddzień dwudziestej rocznicy swego pontyfikatu, dnia 15 października 1998 r. Ojciec Święty Jan Paweł II ofiarował Kościołowi i światu dokument dużej wagi, dotyczący relacji między wiarą i rozumem - encyklikę: *Fides et ratio*¹. Odkrywając ten dokument, który jest trzynastą z kolei encykliką Jana Pawła II, widzimy w nim nierozwalny związek z wcześniejszym nauczaniem obecnego Papieża. Trzeba zwłaszcza podkreślić związek z pierwszą programową encykliką: „*Redemptor hominis*”, która wyakcentowała centralne miejsce człowieka w świecie i Kościele oraz z encykliką: „*Veritatis splendor*”, która uwydatniła zagadnienia moralne a w nich: wolności i prawa, sumienia i prawdy oraz źródeł moralności. Jeśli więc przyjrzymy się konsekwentnemu sposobowi przedstawiania prawdy przez Jana Pawła II, musimy przyznać, że zarówno ukazywanie błędnych i zwodniczych poglądów jak i podawanie pozytywnej nauki ze skarbca Biblii i Kościoła, wypływa z troski o człowieka i „umacniania swoich braci w wierze”². Jan Paweł II nie idzie bowiem mocą żadnej teorii, choćby filozoficznej czy teologicznej najpiękniejszej, lecz mocą wiary w Boga objawionego przez Jezusa Chrystusa, w mocy Ducha Świętego. Artykuł niniejszy nie rości sobie prawa szczegółowego omówienia daru, jakim jest najnowsza encyklika Papieża, lecz pragnie być jedynie *wprowadzeniem na drogę osobistej lektury tego tekstu*. Albowiem każda droga, którą chcemy podążać w kierunku prawdy to nie tylko ruch, ale również zatrzymanie i kontemplacja pewnych jej odcinków. Sam Autor zaprasza nas do takiego spotkania w drodze już w samym Wprowadzeniu: „Wiara i rozum są jak dwa skrzydła, na których duch ludzki unosi się ku kontemplacji prawdy. Sam Bóg zaszczerpił w ludzkim sercu pragnienie poznania prawdy, którego ostatecznym celem jest poznanie Jego samego, aby człowiek - poznając Go i miłując - mógł dotrzeć także do pełnej prawdy o sobie.”

2. Słowo o adresatach

Od strony formalnej Jan Paweł II zaadresował swoją encyklikę, nie do szerokiego grona osób, obejmującego nawet wszystkich ludzi dobrej woli, lecz jedynie do biskupów Kościoła katolickiego³. Myślę, że ten adres nie jest już zaskoczeniem, gdyż podobny tytuł otrzymały wcześniejsze dokumenty jakimi są: *Katechizm Kościoła Katolickiego* z dnia 11 października 1992 r. oraz encyklika *Veritatis splendor* z dnia 5 października 1995 r. Adres ten przypomina, że obowiązkiem biskupów jako pasterzy Kościoła jest diakonia prawdy (nr 2). Sobór Watykański II nazywa biskupów „świadkami prawdy”, kiedy podejmując troskę o harmonijne zespolenie prawd wiary z refleksją rozumową, mają za podstawowe zadanie przywrócić człowiekowi naszych czasów szczególną ufność we własne zdolności poznawcze. A równocześnie ukazać bardzo ważną rolę refleksji filozoficznej w kształtowaniu chrześcijańskiej wizji świata (nr 6). W horyzoncie współczesnego rozczarowania intelektualnego i niepokoju o przyszłość przesłanie

refleksji filozoficznej, począwszy od całkowicie „niezależnej” od Objawienia, poprzez filozofię chrześcijańską aż do „filozofii służącej” i komplementarnej z teologią. „Kluczem” zamykającym ten rozdział są zamienne słowa św. Augustyna: „Sama wiara nie jest niczym innym, jak przyzwoleniem myśli. Każdy, kto wierzy, myśli - wierząc myśli i myśląc wierzy... Wiara, jeśli nie jest myśleniem, nie istnieje”. A na innym miejscu czytamy: „Jeśli usuwamy przyzwolenie rozumu, usuwamy wiarę, ponieważ bez przyzwolenia rozumu nie można wierzyć” (nr 79).

Ostatni siódmy rozdział (nr 80-99) - dotyczy potrzeb i zadań stojących w chwili obecnej przed filozofią i teologią. Za Janem Pawłem II można zauważyć „kryzys sensu” Wielu nam współczesnych zastanawia się czy ma jeszcze sens samo pytanie o sens, prowadząc do sceptycyzmu i obojętności. Filozofia więc musi przede wszystkim odzyskać wymiar mądrościowy, jako poszukiwanie ostatecznego i całościowego sensu życia (nr 81). Potrzeba również filozofii o „zasięgu metafizycznym”, zdolnej odkrywać to, co absolutne, ostateczne, fundamentalne. Ojciec Święty z głęboką znajomością problemu przestrzega przed licznymi zagrożeniami na drogach współpracy filozofii i teologii, a są nimi między innymi: eklektyzm, historycyzm, modernizm, scjentyzm, pragmatyzm, a zwłaszcza nihilizm. Zasadniczym zaś celem teologii jest zrozumienie Objawienia i treści wiary (nr 93). Z kolei, centrum refleksji teologicznej winna być kontemplacja tajemnicy Boga w Trójcy Jedynej, do którego dostęp otwiera się poprzez Osobę i Dzieło Jezusa Chrystusa, w mocy Ducha Świętego. To On, Duch Prawdy, jest Najwyższym Przewodnikiem człowieka i Światłem ducha ludzkiego (nr 93). W zakończeniu tego ważnego dokumentu (nr 100-108) - Jan Paweł II - wierny duchowi Soboru Watykańskiego II - zawarł wiele apeli i wezwań: do filozofów, teologów, osób odpowiedzialnych za formację kapłanów, naukowców, wykładowców i wszystkich zainteresowanych - o przywrócenie właściwych relacji między wiarą a rozumem. W ostatnim numerze encykliki Ojciec Święty zwraca swoją myśl ku Maryi, którą litanijsko przyzywa jako Stolicę Mądrości. Są to słowa modlitwy i życzeń, aby Ta, którą mnisi chrześcijańskiej starożytności przyzywali jako „Podporę rozumienia wiary”, wstawiała się za wszystkimi poszukującymi prawdy, która utożsamiała się w Osobie Syna Bożego, Jezusa Chrystusa, a przez Nią „zamieszkała wśród nas” (108).

Trzynasta encyklika Ojca Świętego Jana Pawła II nie pojawiła się nagle i ku zaskoczeniu wszystkich. Była już wcześniej zapowiadana w licznych przemówieniach i spotkaniach Papieża. Dlatego nie sposób w krótkim artykule omówić całej bogatej treści. Jest to proces zaledwie rozpoczęty. Dziękując więc Bogu za XX lat posługi „Piotra z rodu Polaków”, przyjmujemy ten kolejny dar jako wyzwanie dla wszystkich, aby „zakorzenić się w prawdzie, budując swój dom w cieniu Mądrości i w nim zamieszkując” (nr 107).

PRZYPISY

- ¹ Papież podpisał encyklikę dnia 14 września 1998 r. w święto Podwyższenia Krzyża.
- ² Por. Praca zbiorowa, *Nie lękać się prawdy Encyklika Veritatis splendor*, Opole 1994, s. 5-12.
- ³ Pełny tytuł w polskim przekładzie brzmi: Encyklika Fides et ratio Ojca Świętego Jana Pawła II do Biskupów Kościoła katolickiego o relacjach między wiarą a rozumem, Rzym-Watykan 1998, stron 160.
- ⁴ Por. A. Stopka, *Na dwóch skrzydłach ducha ludzkiego ku prawdzie*, w: *Gość Niedzielny*, nr 43 (1998), s. 11.
- ⁵ J. Życiński, *Zamieszkać w cieniu Mądrości*, L'Osservatore Romano, wyd. pol. nr 11 (1998), s. 44.